

مبانی جهان‌شناختی علوم انسانی اسلامی

از منظر قرآن کریم

قاسم ترخان

www.ketab.ir

مبانی جهان‌شناختی علوم انسانی اسلامی

از منظر قرآن کریم

قاسم ترخان

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۴۰۱

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

طراح جلد: رؤیانگوان

چاپ و صحافی: آرزوی دیدار

سرشناسه: ترخان، قاسم، ۱۳۴۲.

عنوان و نام پدیدآور: مبانی جهان‌شناختی علوم انسانی اسلامی، قاسم ترخان.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۳۵۲ص.

شابک: ۴ - ۵۶۰ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: کیهان‌آفرینی — جنبه‌های قرآنی.

موضوع: Cosmogony – Qur'anic teaching.

موضوع: قرآن و علوم انسانی.

موضوع: Qur'an and humanities*.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: BP ۱۰۳/۶۵

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۱۶۹۸۹

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهبشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۵۰۲۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران، خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست |

۱۱	پیشگفتار.....
۱۷	مقدمه.....
۱۸	۱. مسئله تحقیق.....
۱۹	۲. سؤال‌های اصلی و فرعی تحقیق.....
۱۹	۳. ضرورت‌ها و اهداف تحقیق.....
۲۰	۴. پیشینه تحقیق.....
۲۴	۵. شرح فرضیه و نسبت آن با فرضیه‌های رقیب.....
۲۶	۶. روش تحقیق.....
۲۷	۷. ساختار تحقیق.....
۲۸	۸. نوآوری‌های تحقیق.....

فصل اول:

مفاهیم و کلیات (۳۱-۶۲)

۳۳	مبحث نخست: مفهوم‌شناسی.....
۳۳	۱. مبانی.....

۲۴	۲. جهان‌شناسی
۳۷	۳. علوم انسانی اسلامی
۳۹	۴. برابند و برون‌داد
۳۹	مبحث دوم: کلیات
۳۹	گفتار نخست: ابتناء علوم انسانی بر جهان‌شناسی‌ها
۴۱	۱. اثرپذیری علوم انسانی توصیفی از مبانی جهان‌شناختی
۴۲	۲. اثرپذیری علوم انسانی هنجاری از مبانی جهان‌شناختی
۴۸	گفتار دوم: مزایا و کاستی‌های جهان‌شناسی‌ها
۴۹	۱. مزایا و کاستی‌های جهان‌شناسی علمی - تجربی
۵۳	۲. مزایا و کاستی‌های جهان‌شناسی فلسفی
۵۴	۳. مزایا و کاستی‌های جهان‌شناسی عرفانی
۵۶	گفتار سوم: مزایا و ضرورت استنباط جهان‌شناسی قرآنی
۵۹	گفتار چهارم: بسامد آیات و دسته‌بندی آیات ناظر به جهان‌شناسی
۶۱	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری فصل اول

فصل دوم:

عوالم وجود (۶۳-۱۱۸)

۶۸	مبحث نخست: قرآن و هستی‌شناسی جهان‌غیب
۶۸	گفتار نخست: معناشناسی غیب
۷۳	گفتار دوم: قرآن و مصادیق جهان‌غیب
۷۳	۱. خداوند
۷۴	۲. وحی
۷۵	۳. عالم خزائن
۷۵	۴. لوح محفوظ، کتاب و امام مبین
۸۰	۵. عرش و کرسی
۸۱	۶. عالم ملکوت
۸۳	۷. بیدرة المنتهی
۸۴	۸. افق‌اعلی

۸۴.....	۹. ملائکه.....
۸۷.....	۱۰. شیاطین و جنیان.....
۹۰.....	۱۱. روح انسانی.....
۹۱.....	۱۲. عوامل معنوی - رفتاری.....
۹۲.....	۱۲-۱. عوامل بینشی و اعتقادی.....
۹۴.....	۱۲-۲. عوامل منشی و اخلاقی.....
۹۵.....	۱۲-۳. عوامل رفتاری - عملی.....
۹۹.....	۱۳. عالم آخرت.....
۱۰۴.....	مبحث دوم: برونداد هستی‌شناسی جهان غیب در علوم انسانی.....
۱۰۴.....	گفتار نخست: درآمد.....
۱۰۴.....	۱. ضرورت بحث از آثار اعتقاد و ایمان به غیب.....
۱۰۶.....	۲. معناشناسی اعتقاد و ایمان.....
۱۰۷.....	۳. نگاهی به دو جریان طبیعت‌گرایی.....
۱۰۹.....	گفتار دوم: تأثیر اصل باورمندی به جهان غیب در علوم انسانی.....
۱۰۹.....	۱. استلزامات اصل باورمندی به جهان غیب در علوم انسانی توصیفی.....
۱۱۵.....	۲. استلزامات اصل باورمندی به جهان غیب در علوم انسانی هنجاری.....
۱۱۶.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری فصل دوم.....

فصل سوم:

ویژگی‌های کلی جهان (۱۱۹-۲۹۷)

۱۲۱.....	مبحث نخست: ویژگی‌های جهان به‌لحاظ سوبه ارتباط با فاعل.....
۱۲۲.....	گفتار نخست: ماهیت از اوایی جهان و برونداد آن در علوم انسانی اسلامی.....
۱۲۲.....	۱. قرآن و ماهیت از اوایی جهان.....
۱۲۹.....	۲. برونداد مبنای ماهیت از اوایی جهان در علوم انسانی.....
۱۳۰.....	۱-۲. استلزامات اصل ماهیت از اوایی جهان در علوم انسانی توصیفی.....
۱۳۰.....	الف) موضوع علوم انسانی و ماهیت از اوایی جهان.....
۱۳۳.....	ب) روش علوم انسانی و ماهیت از اوایی جهان.....
۱۳۳.....	ج) هدف و غایت علوم انسانی و ماهیت از اوایی جهان.....

پیشگفتار |

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مترقی اسلام، به عنوان معارف نجات بخش، در عرصهٔ حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، از دیگر سو باعث نمایان شدن سست‌پایگی مسالک‌ها و مکاتب بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعه متقن و منسجم، نظریه پردازی و نوآوری در زمینهٔ مبانی معارف دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن، و ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعه فکری»، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز رهایی بخش، و نیز لزوم آسیب شناسی فرهنگی ملی، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی پژوهشی ممحض و کارآمدی را فرض می نمود. به اقتضای ضرورت‌های پیشگفته، حسب الامر رهبر فرهیختهٔ انقلاب اسلامی آیت الله العظمی خامنه‌ای علیه السلام و با تلاش و تدبیر آیت الله علی اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشهٔ اسلامی»

به‌عنوان نهادی علمی فکری، دانشگاهی - حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد. پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین‌پژوهی»، «نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و چند مؤسسه وابسته، برای تحقق اهداف مذکور در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، که مشتمل بر هفت گروه علمی «معرفت‌شناسی»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان»، «منطق فهم دین»، «قرآن‌پژوهی» و «تخصصی علوم انسانی قرآنی» است، در جهت تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌نماید:

۱. بازپژوهش و بازبررسی میراث معرفتی بازمانده از سلف در قلمرو حکمت اسلامی و معرفت دینی؛

۲. تبیین، صورت‌بندی و بازارانه‌سازی روزآمد مبانی اندیشه دینی؛

۳. تعمیق و توسعه معرفت دینی و نظریه‌پردازی در این عرصه ناظر به نیازهای زمان؛

۴. پاسخ به شبهات القائی در قلمرو عقاید اسلامی و معارف دینی؛

۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه‌ی زیرساخت‌های اندیشه‌ی دینی و معارف اسلامی.

در راستای تحقق اهداف فوق، هریک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود و یا محققان عرصه دین‌پژوهی واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به نشر می‌رسانند. همچنین به فراخور نیاز به تعمیق و تصحیح آثار تألیفی موجود اهتمام ورزیده و به نشر آنها اقدام می‌نماید.